

ban, nevelésükkel a nevelési intézményekben, valamint az óvodai nevelési rendszerek és a cseh hagyományok kapcsolatával. A terjedelmes bevezető (11–133. lap) a XIX. századi cseh kisgyermeknevelés történetének viszonylag részletezett feldolgozására törekszik. A tanulmánynál is terjedelmesebb bibliográfia (134–343. lap) öt fejezetre oszlik: I. Az óvodai nevelés elméleti alapjai. II. A kisgyermek nevelése a családban. III. A gyermekek nevelése az óvodai intézményekben. IV. Az elemi oktatás. V. Az óvodai nevelők képzése. A bibliográfiát részletes névmutató egészíti ki.

Bármily érdeklődéssel tölt is el bennünket e kötet közreadása, bármily érdeklődéssel lapozgatjuk is a bibliográfiát, nem hallgathatjuk el, hogy a kötet nem elégíti ki azt a jogos érdeklődést, amely a bevezetőben elmondott tények után joggal támad az olvasóban. E kötetből ugyanis nem kapunk újabb információkat a magyar–cseh óvodatörténeti kapcsolatokról, sőt még azokat az adatokat sem találjuk meg benne, amelyeket a magyar neveléstörténeti kutatás már felderített.⁹

Évfordulóhoz közeledünk. 1978-ban lesz az első magyar óvoda alapításának 150. évfordulója és azt követően ugyancsak 150 éves évfordulót ünnepelnek Besztercebányán és Cremonában (1829), Pozsonyban, Bécsben és Zürichben (1830), Nürnbergben (1831), Nagyszombatban, Prágában (1832) és Közép-Európa egy sor más városában. Ezek az óvodák nem egymástól függetlenül jöttek létre, hanem egy majd egész Európát átható mozgalom eredményeként, s e folyamatban hatások és kölcsönhatások sora fedezhető fel Európa-szerte, különösen azonban az akkor Habsburg-birodalom területén. Nemcsak az évfordulók miatt, hanem a történelmi folyamat jobb megértése érdekében is érdemes lenne fokozni e témakörben az összehasonlító neveléstörténeti kutatásokat.

VÁG OTTÓ

LE DOCUMENT ET L'INFORMATION, LEUR RÔLE DANS L'ÉDUCATION

*A dokumentum és az információ,
szerepük az oktató-nevelő munkában*

Szerkesztette Marcel Sire. Párizs, 1975. Armand Colin, 320 oldal

Ismertetésünkben néhány, már közhelyszerű megállapításból kell kiindulnunk. Abból, hogy mintegy az utóbbi évtizedben került majdnem minden fontosabb kulturállamban az oktatási reformok középpontjába az a régebben is felismert és hangoztatott törekvés, hogy az ismeretek fölös mennyiségének hagyományos átadó és berögzítő munkája helyett a tanulók gondolkozásra való készítése, az okszerű tanulásra való megtanítása, eszük, logikájuk csiszolása, kifejlesztése stb. kerüljön előtérbe, egyre inkább a tanulók önálló, spontán, kezdeményező, teremtő, összerakó munkája segítő elő, egyéni felelősségük növelésével. Ez pedig a legkülönfélébb dokumentumok, a hagyományos tankönyveken túl a legkorszerűbb kommunikációs eszközök, források és módok személyes felfedezését, kiaknázását, feldolgozását teszi szükségessé. Mindezek átgondolása után egyre inkább evidenssé kell válnia annak a megállapításnak is, hogy az iskolai könyvtárak nem is olyan régen még másodrendű, kiegészítő funkciója előbb-utóbb természetszerűen jelentős bővülés előtt áll.

E közhelyek alapállásából tovább lépve, a fentihez hasonló című könyveket lapozva elsősorban is az az érdekes, hogy *ezen alapelvekből a korszerű pedagógiai elmélet és gyakorlat, az országos szervezet, a mindennapi iskolai élet szféráiban mennyi valósult meg már* egy-egy országban, mi az, ami hasznosítható új, vagy már régen ismert anyag belőle?

⁹ Vö. pl.: Vág Ottó, Orosz Lajos, Zibolen Endre: Brunsvik Teréz pedagógiai munkássága. Budapest, 1962. 76.; Vág Ottó: Az óvodai nevelés kialakulása. Az angol infant school kialakulása és kezdeti fejlődése. Budapest, 1969. 336.; Ma és Holnap, 1975/1. (Dunaújváros), 88.

Ismeretes, hogy Franciaországban is jelentős pedagógiai és oktatáspolitikai fejlődés folyamata zajlik le szemeink előtt, ha rögtön le is kell szögeznünk, hogy ez relatív fejlődés a mi alapvetően eltérő, fejlettebb politikai-gazdasági-társadalmi rendszerünk biztos magaslatairól nézve. Ennek jellemzését és értékelését most átugorva, el kell ismernünk, hogy az iskolai könyvtárak eddigi szűkebb funkcióinak döntő kiszélesítése, az adódó új feladatok meghatározása, kimunkálása, sőt realizálása terén nem lebecsülendő eredményeket mondhatnak magukénak.

A jelen ismertetés tárgya egy sokszerzős tanulmány- és cikkgyűjtemény, melyből tulajdonképpen a dokumentáció, az információ és iskolai szerepük, alkalmazásuk hasznos, korszerű kézikönyve kerekedett ki. Az előszó a könyv megjelenését „forradalmi tett”-nek mondja; ez nyilván arra vonatkozik, hogy megállapításait és az ott kifejtett célokat, terveket a francia pedagógiai élet jelentős része még nem látja világosan s idegenkedik tőlük.

Szerkezetiileg a tanulmányokat négy csoportba gyűjtötte a szerkesztő, Marcel Sire, aki maga is jelentős számú cikkel, tanulmánnyal szerepel, még pedig kétségtelenül a legjobbakkal, legvilágosabbakkal, leglogikusabbakkal és aki az iskolai dokumentáció és információ országosan ismert lelkes és heves szervező-agitátora. A rövid első és második rész a célokkal és fogalmi meghatározásokkal, a harmadik a pedagógiai akciókkal, a negyedik pedig az eszközökkel foglalkozik. Jeleznünk kell itt, hogy a könyv csak az alsó- és az általános középfokú oktatásra szorítkozik.

Az első két részben érdekesen domborodik ki a különbség a régi iskola és a mai között. Alig néhány évtizede dokumentációra csak az oktatónak volt szüksége munkájához s az iskola tulajdonképpen némi adminisztráció szálaival összefűzött, egymás mellett élő osztályok – koordináció és horizontális-vertikális kapcsolatok nélküli – mozaik-csoportja volt. Az *aktív* (vagy másképpen: önálló, reális, egyéni, felfedező, konkrét, segítő) *mai pedagógia a tanulók mindenirányú, összes képességeinek* (intellektuális, erkölcsi, szociális, manuális, művészi, fizikai stb.) *teljes kifejlődését segíti elő*, felkészíti őket „a jövő mámorainak elviselésére”. Az 1969. szeptember 2-i miniszteri rendelet mondja ki először Franciaországban, hogy a dokumentációs és információs munka kifejlesztése által válik az iskola olyan közösséggé, amely a tanulókat, az oktatókat és a szülőket a közös célok és módszerek felelősségében egyesíti. Ez minden iskolában előbb-utóbb létrehozandó dokumentációs-információs központ és külső-belső dokumentációs-információs hálózat kiépítését kívánja meg. Az új helyzetet a legplasztikusabban talán az ismert kanadai *Parent*-jelentés szögezte le: „Az új aktív iskolában az oktatás az iskolai könyvtárra alapozódik, ezen általános laboratórium köré épül ki”. Az eddig legfeljebb egy könyvből tanuló, szótárból, enciklopédiából jegyzetelő diák lassan önálló kutatóvá válik, aki különféle típusú, sokféle eredetű és már nem is csak beszélt vagy írott dokumentum-tömegekből gyűjti össze „mindazt, ami van” és ami érdekli. A dokumentátor-könyvtáros az iskolai könyvtár dokumentációs-információs centrummá való bővítésével nemcsak kielégíti a tanulókat, az oktatókat, sőt a külső kapcsolatok tőle várt igényét, de eléje is megy azoknak.

A harmadik rész az *akciókról* szól. Az ide sorolt 20 alfejezetből az egyéni vagy csoportos önálló munkákról, az információ iskolán belüli útjáról, körforgásáról, a dokumentációs-információs szolgáltatnak az oktató-nevelő rendszerben elfoglalt helyéről és feladatairól, valamint az információk hatékonyságának időnkénti belső ellenőrzéséről szólókat tarthatjuk a leghasznosabbaknak.

Az utolsó, az *eszközökről* szóló mintegy 100 oldalnyi fejezet az iskolai dokumentációs-információs hálózat kiépítésének folyamatáról és eredményeiről ad tájékoztatást. A hálózat tagjai az országos központ, valamint a tankerületi (a francia szakkifejezéssel: akadémiai) és ezeken belül a megyei alközpontok (számuk 1974-ben 41 anyaországi és 9 ezen kívüli); ez utóbbiak tömörítik és segítik az alapszektet, az iskolai központokat. Az 1958-ban szervezett első középiskolai központ óta jelenlegi számuk 1600. A dokumentációs, majd az információs feladatok pontos meghatározása 1966-ban kezdődött meg. A leghasznosabb alfejezetek itt az iskolai központok tényleges életéről, napi folyamatos feladatairól, az elhelyezésről, a személyzetről, a különféle szolgáltatások anyagainak gyűjtéséről, kezeléséről, az országos hálózat összefüggéseiről szólnak.

Külön ki kell emelnünk a gyakorlati részek értékét, hasznosságát. Ilyenek a különféle norma-adatok, valamint az illusztrációként adott példák az információs munkára (155., 185. lapokon). Így pl. egy művészettörténeti diapozitív megbeszélése 25 tízéves tanulóval, feldolgozások 59 tanítójelölttel, természettudományi megbeszélések stb. a tanulók önálló munkájával, az oktató irányító-segítő közreműködésével, a feldolgozások értékelésével. A tanulmányok és a mű végén bő és friss bibliográfia is van.

Összefoglalóan leszögezhetjük, hogy bár a gyűjtemény jellegével magyarázhatóan nem kevés átfedés is van benne, egészében érdekes és hasznos könyvnek minősíthetjük. Tipikusan tükrözi a francia jelleget: emelkedett, választékos franciás stílusban írt okos, logikus és tartalmas feldolgozások mellett bőven van szópazarló, szájbarágó, ismételtető rész is. Az egésztől nem vitatható el bizonyos lelkes optimizmus és humanista célzat.

HODINKA LÁSZLÓ

SZERZŐINK

Dr. *Kozma* Tamás, a neveléstudományok kandidátusa, tud. főmunkatárs (MTA PKCS Budapest), dr. *Bábosik* István, a neveléstudományok kandidátusa, egy. docens (ELTE Budapest), *Schaffhauser* Ferenc tud. ösztöndíjas (ELTE Budapest), dr. *Szebenyi* Péterné, a neveléstudományok kandidátusa, tud. főmunkatárs (MTA PKCS Budapest), dr. *Ruda* Mihály tud. munkatárs (Számítástechnikai Központ, Budapest), *Csapó* Benő tanársegéd (JATE Szeged), *Náhlik* Zoltán a neveléstudományok kandidátusa, főmunkatárs (MTA PKCS Budapest), dr. *Golnhofer* Erzsébet egy. adjunktus (ELTE Budapest), dr. *Ágoston* György, a neveléstudományok doktora, tanszékvezető egy. tanár (JATE Szeged), *Szabó* Márta főelőadó (Magyar UNESCO Bizottság, Budapest), dr. *Kovács* Máté osztályvezető (Magyar UNESCO Bizottság, Budapest), *Falus* Iván tud. munkatárs (ELTE Budapest), dr. *Füle* Sándor igazgatóhelyettes (OOK Veszprém), dr. *Bergmann* Erzsébet, a budapesti VIII. ker. Nevelési Tanácsadó vezetője, dr. *Besnyő* Miklós ny. középisk. tanár (Budapest), dr. *Morvay* Károly tanársegéd (ELTE Budapest), dr. *Nádasi* Mária egy. adjunktus (ELTE Budapest), dr. *Balázs* Györgyné, a neveléstudományok kandidátusa, egy. docens (ELTE Budapest), dr. *Vág* Ottó, a neveléstudományok kandidátusa, egy. docens (ELTE Budapest), dr. *Hodinka* László ny. tud. főmunkatárs (OPKM Budapest)